

SARAYBOSNA GAZİ HÜSREV BEY KÜTÜPHANESİ

HAMZA LAVİĆ

SARAYBOSNA Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Bosna-Hersek'in en eski kamu kütüphanesidir. 1537 yılından beri hizmet veren kütüphane, yaşadığı sel,

yangın, savaş ve türlü sıkıntılara rağmen bugün Balkanların en büyük İslamî elyazma koleksiyonunu barındırmaktadır.

Kütüphanenin kurucusu Bosna sancak beyi Gazi Hüsrev bey (1480-1541), Trebinje valisi Ferhat bey ile Sultan II. Bayezid'in kızı Selçuk Sultanın oğludur. Kurduğu külliye dolayısıyla Saraybosna'nın ikinci kurucusu olarak kabul edilir. Külliyenin vakfiyesinde, "Medresenin inşasından artakalan para ile, adı geçen medresede okutulmak, okurlara hizmet sunmak üzere ve ilimle ilgilenenlerin istinsah edebilmesi için değerli kitapların satın alınmasını" istemiş, kendisi de medresenin kütüphanesine birkaç yazma eser vakfetmiştir.

Kütüphanede Arapça, Türkçe, Farsça, Boşnakça ve çeşitli Avrupa dillerinde elyazması, matbu kitap, dergi ve belge muhafaza edilmektedir. İslamî ilimler ile ilgili 20 bin civarında; Doğu edebiyatı, felsefe, mantık, tarih, tıp, baytarlık, matematik, astronomi ve diğer ilimlerle ilgili de irili ufaklı 10.585 elyazması kitap mevcuttur.

Yazma eserlerin büyük bir kısmı İslam âleminin muhtelif yerlerinde özellikle İstanbul, Mekke, Medine, Kahire, Bağdat gibi büyük merkezlerde telif veya istinsah edilmiştir. Çoğu eşsiz ve nadir olan bu eserler çeşitli yollarla Bosna-Hersek'e ve komşu ülkelere ulaşmıştır. Bir kısmı

tacirler tarafından getirilmiş, bir kısmı hac ziyaretleri sırasında elde edilmiştir. Önemli bir bölümünü ise İslam dünyasının büyük ilim merkezlerinde eğitim görmüş Boşnak öğrenciler getirmişlerdir.

Bu yazmalar arasında Boşnak âlim ve devlet adamları tarafından kaleme alınmış ya da istinsah edilmiş olanlar da vardır. Kütüphanedeki en eski yazma eser Gazzâlî'nin *İhyâü Ulûmi'd-Dîn*'idir. Müellif hayattayken, 1105'te istinsah edilen bu yazma, *İhyâ*'nın en eski nüshasıdır.

Kütüphanede Boşnakça, Sırpça, Hırvatça ve diğer Avrupa dillerinde yazılmış yaklaşık 35 bin matbu kitap mevcuttur. Boşnakça ilk matbu kitaplar da koleksiyonda önemli bir yere sahiptir. Mehmed Bey Kapetanović Lyubuşak'ın 1883'te Saraybosna'da yayınladığı *Risale-i Ahlâk* adlı eseri, Bosna-Hersek'te bir Müslümana ait, Latin alfabesiyle basılmış ilk kitaptır.

Arapça, Türkçe, Farsça ve Bosna Arap alfabesiyle yazılmış yaklaşık 25 bin matbu kitap arasında Mütferrika'nın matbasından çıkan birkaç kitabın yanı sıra 18. yüzyılın ortasından bugüne kadar basılmış birçok eser bulunmaktadır.

Sürelî yayın koleksiyonu ise Bosna-Hersek'te basılmış en eski dergi ve gazeteleri, Saraybosna'da yayınlanan bazı günlük gazeteleri ve Bosna-Hersek'te halen yayınlanmakta olan İslamî gazete ve dergilerin neredeyse tamamını kapsamaktadır. Bosna-Hersek'in işgalinden sonra Avusturya-Macaristan hükümetinin yayınlamaya başladığı gazeteler de eksiksizdir

(1878-1882). 1866-1878 yılları arasında Kiril alfabesiyle Boşnakça, Arap alfabesiyle Türkçe olarak çift dilli yayınlanan Bosna vilayeti resmî gazetesi *Bosna*'nın da neredeyse bütün sayıları bulunmaktadır.

Bosna-Hersek tarihiyle ilgili Osmanlı belgeleri koleksiyonu yaklaşık 5 bin vesikadan oluşmaktadır. Ayrıca Bosna-Hersek'in muhtelif yerleriyle ilgili 1600 civarında vakfiye bulunmaktadır. Saraybosna Şer'i Mahkemesinde 1552-1852 yılları arasında tutulan sicillerden 88 defter de burada muhafaza edilmektedir.

Kütüphanedeki yazma eserlerin büyük kısmı kataloglanıp yayınlanmıştır. Ayrıca yazma eserler, arşiv malzemeleri ve eski matbu kitaplar taranarak dijital ortama aktarılmış, çoğunluğu elektronik ortamda kullanıma sunulmuştur. Zarar gören eserlerin onarımı için kütüphanede modern bir merkez de bulunmaktadır.

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi müze koleksiyonu ise Bosna-Hersek'in kültür tarihine ilişkin yaklaşık 2 bin nesneden oluşmaktadır.

Anali Gazi Husrev-begove biblioteke adıyla 1972'den itibaren yıllık olarak çıkmaya başlayan dergide, genellikle kütüphanede bulunan kitaplar, müze malzemeleri, Boşnakların ve Bosna-Hersek'in tarihiyle İslamî ilimlere dair konular işlenmektedir.

Kütüphane binası 2013'te Katar emirliğinin desteğiyle modern biçimde donatılarak Saraybosna'nın kültür merkezi haline gelmiştir. 

